

CENTRES PENITENCIARIS CATALANS: L'ESCÀNDOL DE LA MANCA DE RECURSOS SOCIALS I LES DIFICULTATS PER ACCERIR-HI

Tal com està previst per la pròpia Administració, l'acció dels serveis penitenciaris se centra fonamentalment, en la rehabilitació i reinserció social dels interns amb la finalitat que no tornin a delinquir. No obstant, sovint es percep la supeditació de la dimensió rehabilitadora, humana i de reinserció, a la de vigilància, disciplinar i punitiva d'una bona part del personal funcionari. I hem vist i llegit en la premsa com aquestes supeditacions han anat incrementant a ran de les contínues demandes de seguretat d'aquest personal, en detriment de les mesures de reinserció.

Així doncs, la realitat penitenciària del nostre país mostra un sistema que actua molt més com a model de càstig que no pas com a acció rehabilitadora, tal com està previst. Amb l'experiència d'anys de voluntariat penitenciari hem pogut observar un elevat grau d'insuficiència i d'ineficàcia dels recursos socials existents.

Totes les persones tenen dret a l'accés a l'educació i a un lloc de treball remunerat, ambdós àmbits –educatiu i laboral- bàsics per a la reinserció. No obstant, als centres penitenciaris no es disposa de prou recursos humans ni materials per fer-ho possible i, per tant, no hi ha suficients places per a tothom. Aquesta realitat comporta que la majoria de la població penitenciària malgasti la major part del dia amb desídia al pati, o tancats al mòdul, que és on es generen la majoria de conflictes.

Sabem del cert que els anys de la vida d'una persona reclusa, sense opcions a vida activa i formativa, potencia a qui la viu una sensació de càstig i rebuig, com també una activació d'odi, ressentiment i violència. Per contra, una vida d'aprenentatges i d'inclusió porta a l'exercici cap a una millor socialització i reinserció.

Les recerques i observacions que s'han anat realitzant sobre la reincidència avalen àmpliament que cal promoure el medi obert, la llibertat condicional i les mesures penals alternatives, perquè s'incrementen les possibilitats de reinserció i, alhora, es redueixen els costos socials i econòmics de la resposta penal. Si es constituïssin uns centres amb un nombre més reduït d'interns

que fossin tutelats amb un nombre més elevat de professionals de tractament es podria fer un millor treball de reinserció, amb uns sous dignes. Ara es paguen (totalment al marge de la legislació laboral general) uns sous molt baixos que dificulten la reinserció. A les botigues interiors ("economats"), s'ofereixen productes a preus massa elevats comparant amb els de l'exterior. També hi ha altres negocis lucratius, que no s'adiuen amb la tasca encomanada als Serveis Penitenciaris.

D'altra banda, caldria que ens preguntéssim per què hi ha tants malalts mentals en els Centres Penitenciaris. Tots ho eren quan van entrar? La situació, solitud, ambient, la deshumanització, etc., ajuden a resoldre el problema o el potencien? La ruptura de vincles familiars, els sentiments de culpa, la desesperança, les històries viscudes, sovint dures, la prioritització del càstig per sobre la rehabilitació... Tot plegat potencia el patiment de la persona interna.

Troblem a faltar el treball coordinat entre els equips de tractament penitenciari i els equips del treball i educació social del territori (Serveis Socials Municipals) quan una persona està en condicions de poder sortir aviat en tercer grau o en llibertat definitiva. Com és possible que la salut d'una persona interna depengui del "Departament de Justícia" i que, quan surti en llibertat depengui del "Departament de Sanitat"?

Aquesta manca de relació entre departaments, produeix un grapat de disfuncions. I un gran patiment de la persona acabada de sortir que ha d'anar explicant repetidament la seva història a cada servei on assisteix i anar revivint el dol a cada narració.

Hi ha molts interns preocupats pel què passarà després, quan surtin en llibertat definitiva. Pregunten on dormiran, què podran fer, amb qui estaran, tindran, potser, possibilitat o dificultats amb el seu empadronament? Amb la seva documentació? Tindran penals per "netejar"? Com els acceptaran la família i/o els amics d'abans? Tenen molta por del seu futur. I és que han viscut, una bona part de la seva vida amb una certa "infantilització", uns anys en els que no han pogut prendre gaire decisions, i la seva autonomia personal s'ha anat veient perjudicada i minvada.

És important crear uns ponts, entre “dins i fora” de la presó. Sobre tot perquè quan surtin del centre trobin una referència, i puguin ser recolzats i acompanyats, en la recerca d'entitats i persones que els puguin fer costat en el seu procés de reinserció.

En aquest pas l'Administració hauria de prendre un paper protagonista. La seva intervenció és bàsica i fonamental. Seria possible iniciar o completar alguns tràmits mentre encara es compleix condemna? O durant els permisos? O en situació de tercer grau? És a dir: quan ja es pot saber, aproximadament, el temps que la persona encara estarà mancada de llibertat? Per què no es fa?

Tot aquest col·lapse administratiu — que arriba a la indignació de l'escàndol— provoca una gran lentitud en els tràmits i l'allargament en el temps, o la negativa directa en la demanda d'un recurs, o de qualsevol tipus de document. Estem parlant de **la impossibilitat de tenir com a mínim un sostre estable i l'aliment de cada dia.** Tinguem present que s'arriba a la perversió d'instruir als servidors públics, en la seva formació, per a què sàpiguen dir que no, quan els arriben demandes.

El director general de Serveis Penitenciaris, Sr. Domingo Estepa en una entrevista a Radio Estel el 20 de desembre del 2025, va dir que un repte principal de la seva Direcció General, era, per a ell precisament, el teixir aliances amb el Tercer sector (entitats i voluntariat); per compartir no sols competències de la Institució penitenciària, sinó cooperar per ajudar a la reinserció. Caldrà veure com es materialitza a la pràctica aquest repte.

Ens preguntem quin és el paper del voluntariat, sobre tot quan un intern surt en qualsevol situació de permís. Els sentiments i sensacions que ens apareixen són d'indignació, impotència i escàndol davant d'una manca de recursos tant patentment injusta i totalment denunciabile. Moltes de les persones que surten dels Centres Penitenciaris no ho fan partint d'un “començar de zero”, sinó amb “punts negatius”: **És el desemparament; la soledat; el maltractament; l'exclusió; la vulnerabilitat total i el dormir**

al carrer, amb força possibilitats de ser manipulats i de ser víctimes de la violència. Això no és reinserció.

Quim Cervera i Duran.

Mariona Pòrtulas i Ambrós.

31 de gener del 2026

(Voluntaris del Projecte Portes Obertes de la Fundació La Vinya)

Enllaços interessants

- [Pla estratègic d'execució penal d'adults](#) (2024) (La rehabilitació com a missió)
- [Taxa de reincidència penitenciària](#) (2023).
- [Guia d'Acompanyament en la Ingress a un Centre Penitenciari](#)
(La guia vol orientar i donar a conèixer informació. útil per preparar l'entrada, l'estada i la sortida d'un Centre Penitenciari)